VEDRAN ŠUVAR

OTPOR, A NE PODREĐENOST!

VEDRAN ŠUVAR, POTPREDSJEDNIK KINOKLUBA ZAGREB GOVORI O AMATERSKOM FILMU KAO MJESTU OTPORA PROFITOM UVJETOVANOJ I STROGO HIJERARHIZIRANOJ FILMSKOJ INDUSTRIJI

ZORKO SIROTIĆ

Što je Kinoklub Zagreb, i kakve su njegove veze s tradicijom amaterskog filmskog djelovanja u Hrvatskoj?

— Osnivanje Kinokluba Zagreb 1928. godine smatra se početkom sustavnog filmskog amaterskog djelovanja u Hrvatskoj. Osnivač kluba je, među ostalima, i Oktavijan Miletić, jedan od stožernih autora hrvatske i jugoslavenske kinematografije. KKZ je prvi takav klub na Balkanu. Krajem pedesetih, početkom šezdesetih, dolaskom Mihovila Pansinija, dogodio se procvat autorskog amaterskog djelovanja. KKZ je djelovao kao pokret i bio je osnovna pokretačka i ideološka snaga jugoslavenske avangarde. Iz tog su se razdoblja "rodili" autori poput Toma Gotovca, Vladimira Peteka, Miroslava Mikuljana, Ljubiše Grlića, Marijana Hodaka, Željka Radivoja, itd. U to je vrijeme osnovan i GEFF (Genre Film Festival), jedan od prvih eksperimentalnih filmskih festivala u svijetu na čiju se tradiciju danas referira 25fps festival. Na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu, u sklopu kolegija pod nazivom Povijest hrvatskog filma, postoji čak jedno cijelo predavanje na temu KKZ-a i tog razdoblja. Nakon 50-ih u Hrvatskoj je pokrenuta cjelokupna mreža bratsko sestrinskih kino klubova. Tako je amatersko filmsko djelovanje postalo duboko ukorijenjena mogućnost, alternativa filmskom profesionalizmu, sastavni dio hrvatske kinematografije. U novonastalim okolnostima klubovi i dalje djeluju kao produkcijske kuće amaterskih filmova, ali i kao nešto više. Mislim da ljudima treba predstaviti klubove kao neku vrstu interaktivne platforme na kojoj je moguće, osim snima-

Postoji li danas jasna predodžba o razlici između amaterskog i profesionalnog filma?

— Suodnos filmskog profesionalizma i amaterizma možemo artikulirati na više načina: ovisnost, dominacija, podređenost ili otpor. Taj suodnos nikad nije bio, niti je danas, u nekom obliku mirnog suživota. U Hrvatskoj, čak i među filmskom kritikom, vlada arhaično mišljenje kojim se amaterizam uglavnom poistovjećuje s diletantizmom, čime se suodnos definira kroz vizuru podređenosti amaterskog filma profesionalnom. Objektivno gledano, amaterski film nikad nije nužno bio niti jest diletantski film. Je li film diletantski ili ne, to je stvar autorovog pristupa. Također, problem definiranja produbljuje pojmovni jaz, budući da se u Filmskom leksikonu Leksikografskog zavoda, amaterski film definira u negaciji prema profesionalizmu. Tako imamo definiciju prema kojoj je amaterski film onaj koji ne nastaje u profesionalnim okolnostima i s profesionalnim obvezama, bez obzira na umjetničku vrijednost. Dok definicije profesionalnih okolnosti, profesionalnih obveza, a na kraju i profesionalnog filma

profesionalizmu, sastavni dio hrvatske kinematografije. U novonastalim okolnostima klubovi i dalje djeluju kao produkcijske kuće amaterskih filmova, ali i kao nešto više. Mislim da ljudima treba predstaviti klubove kao neku vrstu interaktivne platforme na kojoj je moguće, osim snimanja filmova, kreirati i vlastite programe. Omogućiti svakome bavljenje filmom prema vlastitim, osobnim uvjetima. Amatersko filmovanje kao stvar izbora, i jednakopravna alternativa profesionalnom filmovanju.

AMATERSKI FILM JE JEDNOSTAVNO ONAJ KOJI SE RADI IZ LJUBAVI, A NE IZ FINANCIJSKE KORISTI. MOŽE IZGLEDATI DOBRO, ZVUČATI DOBRO, I NJEGOVA ESTETSKA KVALITETA MOŽE BITI USPOREDIVA S PROFESIONALNIM FILMOM

FILMOVANJE IZ LJUBAVI

Što je zapravo amaterski film?

— Profesionalizam i amaterizam su dva neodvojiva pojma, te se nerijetko uspješno ili manje uspješno definiraju jedan u odnosu s drugim. Profesionalizam općenito pretpostavlja obavljanje nekog posla u zamjenu za određenu financijsku korist, dok amaterizam podrazumijeva obavljanje istog posla iz ljubavi prema samom poslu, odnosno, to zadovoljstvo postaje isključivim kriterijem. Dok profesionalac obavlja svoje aktivnosti "na poslu", amater obavlja te aktivnosti izvan radnog vremena, u vrijeme svojeg slobodnog vremena. Tako amaterizam postaje socijalni fenomen i unikat, jer vrijeme rada spaja sa slobodnim vremenom. To je osobito zanimljivo u povijesnom kontekstu interakcije javne i privatne sfere. Kada govorimo o filmu, relativno mladoj djelatnosti odnosno umjetnosti, odmah uočavamo sjajne empirijske mogućnosti proučavanja tog odnosa, jer od početka filmske povijesti postoje oba pristupa filmu.

ne nastaje u profesionalnim okolnostima i s profesionalnim obvezama, bez obzira na umjetničku vrijednost. Dok definicije profesionalnih okolnosti, profesionalnih obveza, a na kraju i profesionalnog filma u leksikonu uopće ne pronalazimo. Tako možemo pretpostaviti da su definicije nekih pojmova zbog svoje intuitivne jasnoće, bespredmetne. Bojimo li se pokušati definirati profesionalni film? Je li on u negaciji s definicijom amaterskog filma? Dakle profesionalni film je onaj koji nastaje u profesionalnim okolnostima sa profesionalnim obvezama i s umjetničkom vrijednošću. Riječ je o prikrivenoj, neizrečenoj dihotomiji kojoj kritičari i teoretičari filma nerijetko pribjegavaju kada se suoče sa ova dva pojma. Mislim da je riječ o potpuno promašenim definicijama, a takva idejna subverzivnost stvara atmosferu nedostojnosti proučavanja i bavljenja amaterskim filmom. Amaterski film je jednostavno onaj koji se radi iz ljubavi, a ne iz financijske koristi. Može izgledati dobro, zvučati dobro, i njegova estetska kvaliteta može biti usporediva s profesionalnim filmom.

U kakvoj je poziciji amaterski film danas u Hrvatskoj?

— Hrvatsku kinematografiju čine profesionalni i amaterski film. Iako nemam točne podatke kladio bih se da je godišnji količinski omjer snimljenih filmova minimalno 90 naprema 10 posto u korist amaterskog filma. Međutim, u strategiji razvoja hrvatskog filma, a u dosluhu sa općim javnim dojmom vrijednosti amaterskog filma, amaterizam je marginaliziran, praktički bez glasa. Upravo takvo prikriveno forsiranje podređenosti filmskog amaterizma počinje generirati otpor prema takvom shvaćanju i profesionalizmu kao povlaštenom obliku filmovanja.

EPIGONSKA UNIFORMNOST I KULT STRUČNOSTI

Što u biti ne valja s hrvatskom kinematografijom?

— Sustav financiranja je dobar u smislu da je u funkciji autorske kinematografije kojeg u djelo provodi osnovni filmski dušebrižnik u Hrvatskoj, Hrvatski audiovizualni centar. Profesionalizam se održava kroz javno financiranje filmske produkcije, a kriteriji izbora su deklarativno estetske kategorije. Ipak, svjedoci smo da u hrvatskom filmu postoji svojevrsna doza idejnog kopiranja. Tako npr. u zadnjih nekoliko godina možemo pronaći hrpu kratkih igranih filmova koji se mogu svesti na formaliziranu narativnu konstrukciju o dvoje ljudi koji imaju problema u vezi, sve se odigrava u jednoj prostoriji, uz tehnološku standardizaciju, jer je većina takvih filmova snimljena s jednom vrstom digitalnog fotoaparata koji se koristi zato što daje najbližu aproksimaciju filmske slike. Postoji tendencija da se ljudi i stvari a priori podvrgavaju skupu istovrsnih ideja, stvarajući svojevrsni idejni elitizam umjesto da budu ideološki neovisni. Kreativna imaginacija nema alternativu u filmskom djelovanju. Sustav podržava metodu kopiranja, autorsku neslobodu, što je neka vrsta linije manjeg otpora, ali i neznanja, jer sustav ponekad ni ne zna što bi zapravo trebao podržati. U Hrvatskoj su autori ovisni o natječaju HAVC-a jer im kroz javno financirane projekte to predstavlja jedinu mogućnost profesionalnog bavljenja filmom. Obično prijavljuju filmove unutar određene očekivane prihvatljive matrice. Definitivna prednost amaterskog filma je oduvijek bila i jest na široko propagirana i stvarna, potpuna autorska sloboda, koju bi HAVC trebao još više isticati, poticati i štititi u svom djelovanju.

Kakvu ulogu u svemu tome igra kapitalistički model shvaćanja filma?

— U kapitalističkom svijetu američki je model stvorio konstrukt filmskog profesionalizma i on se svodi na podjelu rada u produkciji, dakle na hijerarhizirani, klasni model filmske ekipe, kako bi svakom segmentu bila posvećena najveća stručna pažnja i osigurano obavljanje posla u određenom vremenu zadanom novcem. Sljedeća stvar je razvoj formaliziranih paradigmi narativne konstrukcije i kompozicije, koji bi najbolje korespondirale sa željama većine gledatelja. Kod nas se ovo manifestira kroz već spomenuti idejni institucionalni elitizam, te kontrolu i dominaciju filmskog tržišta preko distribucije i prikazivanja. Monopol se ostvaruje kroz pristup

MANIFEST AMATERSKOG FILMA

1. Amaterski film je film koji se radi iz ljubavi, a ne iz financijske koristi.
2. U amaterskom filmu mora vladati apsolutna autorska sloboda.
3. Amatersko filmovanje omogućuje filmu da bude istinska umjetnička forma, a ne tržišno namijenjena forma.
4. Amaterski film mora biti neovisan o dominantnim kulturnim praksama i politikama. Time se omogućuje stvarna ideološka sloboda pojedinog filma.
5. Autori amaterskog filma se okupljaju u kino klubovima, u kojima je omogućeno besplatno bavljenje filmom.
6. Osnovno načelo upravljanja kino klubom je 'jedan član, jedan glas'.
7. Svi su jednaki u mogućnosti bavljenja amaterskim filmom.
8. Kino klubovi moraju:

8.1 osigurati uvjete za produkciju i arhiviranje amaterskih filmova

8.2 razviti strategiju razvoja amaterskog filma

8.3 surađivati sa svim drugim kino klubovima

9. Autori amaterskog filma imaju obvezu promovirati amaterski film.
10. Amaterski film je jedan od instrumenata oslobođenja umjetnosti od raznih u nju infiltriranih elemenata, odnosno elemenata proizašlih iz svjetonazora koji su s umjetnošću nekompatibilni. Autor je izvršitelj takvog čina oslobađanja.

PROFESIONALIZAM NERIJETKO KODIFICIRA ZNANJE, STANDARDIZIRA PROCEDURE I PRODUCENTE KAKO BI KONTROLIRAO USLUGE KOJE NUDI, TE STVORIO MONOPOL, BILO TRŽIŠNI, BILO IDEJNI

nacionalnim tržištima, a pristup nacionalnim tržištima omogućuje tehnološka standardizacija. Taj američki profesionalizam se tržišno, ali nažalost i idejno duboko infiltrirao u hrvatsku kinematografiju. Kinoprikazivači hrvatskom filmu daju 0,1% ukupnog prihoda kako bi precrtali tržišni model shvaćanja filma, filma kao proizvoda koji se treba prodati. To dolazi u koliziju s javno financiranim filmom, autorskom kinematografijom kakvu lira sve boljim formatima u potrazi za novim tržištima. Riječ je o standardnom konzumerističkom principu sreće. Sretni ste ako nešto imate, posjedujete. Srećom, mi u Hrvatskoj imamo kino klubove. Konzumeristički sustav bi volio da nema kino klubova u kojima velika grupa ljudi koristi jednu ili nekoliko kamera, jer je tome alternativna opcija da ista ta količina ljudi, individualno kupuje, po mogućnosti na kredit, svaki svoju kameru, montažu i ostalu dodatnu filmsku opremu. S druge strane, kino klubovi nude besplatno bavljenje filmom svima, jer postoji jedan jedinstven trošak opremanja za filmsku produkciju. Samim time sreću posjedovanja zamjenjuje sreća bavljenja filmom.

Zašto manifest amaterskog filma?

— Zbog procesa diletantizacije amaterskog filma od strane dominantne filmske struje profesionalaca, artikulacija odnosa profesionalizam/amaterizam prelazi u otpor prema dominantnoj struji, a kako bi se zaštitile ugrožene vrijednosti amaterskog filma. Manifest nije rezultat redefinicije funkcije i shvaćanja pojma amaterskog filma, već naprosto otpor monopolu opcije profesionalizma kao jedinog pravog izbora filmskog djelovanja. svojevrsnom kalupu okolnosti, dok je amaterizam filmski neobuzdaniji, intuitivniji i iskreniji. Manifest predstavlja platformu za filmsko djelovanje onima koji se već bave filmom, ili svima onima koji će se, u budućnosti, tek početi baviti filmom.

Koja su osnovna načela manifesta?

— Osnovna pretpostavka manifesta je definicija amaterskog filma kao nečega što se radi iz ljubavi, a ne iz financijske koristi. Odbacujemo američki konstrukt profesionalizma kroz kult stručnosti kao definicijski nerelevantan. Amaterski film može biti profesijski, ali i ne mora. U tradiciji amaterskog djelovanja u Hrvatskoj već je odavno prihvaćen ideal autorskog filma, točnije, autorskog pristupa filmu. To naravno podrazumijeva potpunu autorsku slobodu, a kao što znamo, umjetnički se rad zasniva na slobodi, kreativnosti i spontanosti. Amaterizam štiti te ideale umjetničkog rada istovremeno djelujući izvan ekonomskih relacija. Zbog toga ne prihvaćamo vrednovanje filma kroz njegovu tržišnu vrijednost već kroz umjetničku, koliko god ona bila teško utvrdiva. Amateri se udružuju u kino klubove kao političke platforme amaterskog filma. Svi imaju jednako pravo bavljenja filmom, a kino klubovi imaju obvezu osigurati uvjete za besplatno bavljenje filmom.

Filmski profesionalizam objektivno bi mogao postojati bez filmskog amaterizma, ali u tom slučaju postoji opasnost od većeg ili manjeg umjetničkog zastranjenja. Amaterizam štiti osnovne slobode svakog autora i pruža mu mogućnost da se filmom bavi prema vlastitim uvjetima. Z

infiltrirao u hrvatsku kinematografiju. Kinoprikazivači hrvatskom filmu daju 0,1% ukupnog prihoda kako bi precrtali tržišni model shvaćanja filma, filma kao proizvoda koji se treba prodati. To dolazi u koliziju s javno financiranim filmom, autorskom kinematografijom kakvu mi imamo, i predstavlja objektivnu opasnost da hrvatski film prestane biti kino film. Kod nas se ponavlja mantra da treba ulagati u distribuciju i promociju filmova, a neulaganje kinoprikazivača u te dvije stvari smatra se jednim od osnovnih problema cjelokupne kinematografije. Distribucija i promocija tržišnog filma će, u situaciji jednakih startnih pozicija, nadvladati distribuciju i promociju javno financiranog filma. Hrvatski film nikada neće biti tržišan, ali dopustili smo, za malo toga zauzvrat, da nam bude oduzet i onaj mali dio tržišta koji nam pripada. Riječ je, nedvojbeno, o imperijalističkom iskorištavanju naših filmskih resursa; postali smo prava filmska kolonija. U kontekstu ovog razgovora možemo reći da "strani profesionalizam" uništava domaći profesionalizam. Povećanje postotka koji kinoprikazivači moraju platiti hrvatskom filmu i uvođenje fiksnih prikazivačkih kvota bi prikazivače natjeralo na ulaganje u promociju naših filmova, na našem tržištu.

KINOKLUBAŠI PROTIV ZAMKI KONZUMERIZMA

Što reći na trend liberalizacije medija, koji je u porastu?

— Proces je započeo podjelom na profesionalne i amaterske formate. Tako se smatra(lo) da je 35mm format profesionalni, a da je 8mm format patentiran za amatere. Ponuda amaterskog filmovanja za sve, propagirana kroz tehnološki inferiorne formate i varijante profesionalnog alata, predstavljala je ostvarenje lažnog ideala demokratske slobode filma za sve. Amateri su bili samo ciljna grupa, konzumenti tog proizvoda. Danas ponuda eska-

otpor prema dominantnoj struji, a kako bi se zaštitile ugrožene vrijednosti amaterskog filma. Manifest nije rezultat redefinicije funkcije i shvaćanja pojma amaterskog filma, već naprosto otpor monopolu opcije profesionalizma kao jedinog pravog izbora filmskog djelovanja. Profesionalizam nerijetko kodificira znanje, standardizira procedure i producente kako bi kontrolirao usluge koje nudi, te stvorio monopol, bilo tržišni, bilo idejni. Profesionalizam predstavlja opciju bavljenja filmom u

OGLAS

